

ՍՈՒՔԻԱՍՅԱՆ ՀԵՆՐԻԵՏԱ

բանասիրական գիտությունների թեկնածու, պրոֆեսոր,
ԵՊԲՀ հայոց լեզվի և բժշկական
տերմինաբանության ամբիոնի վարիչ
Էլփոստ՝ henvs@mail.ru

ՔՈՇԱՏԱՇՅԱՆ ՍԻԼՎԱ

բանասիրական գիտությունների թեկնածու, ասիստենտ,
ՀԲԻ հայոց լեզվի և տերմինաբանության
ամբիոնի դասախոս
Էլփոստ՝ silva.koshatashyan@mail.ru

Ամփոփելով «Հայերենի ուսուցումը բժշկական բուհերում» հոդվածը՝ առաջարկում ենք բժշկական բուհերում կիրառել դասավանդման առավել արդյունավետ միջոցներ: Բուհերում կարևորում ենք հայոց լեզվի հեղինակության բարձրացման, որակյալ դասընթացի կիրառման, խոսքի մշակույթի կատարելագործման, հայերենին չտիրապետող ուսանողներին ոչ միայն հայերեն ուսուցանելու հիմնահարցերը, այլև ազգային ինքնության պահպանման այն էական հատկանիշներն ու գործոնները, որոնք ազգային են: Տրամաբանական է, որ առանց անձի կրթվածության, որը հիմնականում պայմանավորված է մայրենի լեզվի իմացությամբ, չի կարող լինել քաղաքակիրթ հասարակություն: Ուստի տիրապետելով առարկայի հիմնական պահանջներին՝ ուսանողների շրջանում անհրաժեշտ ենք համարում զարգացնել գիտահետազոտական աշխատանք կատարելու հմտությունները: Ինքնուրույն աշխատանքների համար ուսանողներին պետք է հանձնարարել կուրսային աշխատանքների և ռեֆերատի թեմաներ, որոնք ամբողջական պատկերացում կտան նախ՝ հայերենի զարգացման, անցած ճանապարհի, ապա բառագիտության՝ բառի սահմանման, բառը և տերմինը իրարից տարբերակող հատկանիշների, մասնագիտական տերմինաբանության, քերականական ուսուցման վերաբերյալ: Խոսքի հաղորդակցման մշակույթին տիրապետելը

կարևոր է բոլոր նրանց համար, ովքեր իրենց գործունեությամբ առնչվում են մարդկանց հետ, կազմակերպում նրանց աշխատանքը, սովորեցնում, դաստիարակում կամ առավել ևս բժշկական ծառայություններ մատուցում: Ուստի հաղորդակցվելու շնորհիվ մարդու ամենամեծ հարստություններից մեկն է և ցանկացած կրթված մարդու համար պայմանավորում է նրա տեղն ու դերը հասարակական կյանքում:

***Քանալի բառեր՝** հայերենագիտություն, խոսքի մշակույթ, ուղղագրություն, ուղղախոսություն, բառապաշար, իմաստ, տերմին, բժշկական տերմինաբանություն, լեզվական մակարդակ:*

Հայոց լեզուն՝ որպես երկարատև պատմություն և ավելի քան մեկուկես հազարամյակի գիր ու գրականություն ունեցող լեզու, աչքի է ընկնում տարածական /բարբառային/ և գրավոր ու բանավոր խոսքի ընդգծված տարբերություններով: Որպես հաղորդակցման կարևոր միջոց՝ հայոց լեզուն հայ ժողովրդի ամենասիրելի և ամենանվիրական ժառանգությունն է: Նրանում արտացոլված է մեր ժողովրդի հազարամյա պատմությունը՝ հնագույն ժամանակներից մինչև մեր օրերը: Հայերենով ստեղծվել է հարուստ գրականություն: Գրաբարով են ավանդվել հայ հին պատմագրությունը, գիտափիլիսոփայական, մաթեմատիկական, բժշկագիտական, աստվածաբանական-դավանաբանական գրականությունը: Տեսաբանները լեզուն ուսումնասիրում են ըստ մակարդակների: Լեզվաբանության համար որքան կարևոր ու էական են լեզվական իմաստային միավորները, այնքան էլ կարևոր ու էական են նյութական այն միջոցները, որոնցով դրանք արտահայտվում են: Ուստի տվյալ լեզվի հնչյունների, դրանց կապակցությունների, հնչյունական բազմազան իրակությունների ամբողջությունն անմիջական կապ ունի տվյալ լեզվի ուղղագրության և ուղղախոսության հետ, որն առաջնային է բոլոր մակարդակներում: Ուղղագրությունը (օրֆոգրաֆիա - հուն. Orthos - ուղիղ և grapho- գրում եմ) հնչյունաբանության և առավելապես՝ գրաբանության հետ կապված իրողություն է և իբրև գիտատնօրյա օգտագործվում է երկու նշանակությամբ: Ուղղագրություն ասելով՝ նախ հասկացվում է նախադասությունների, բառերի, բառաձևերի, ձևույթների՝ հանուրի կողմից ընդունված գրության կամ ճիշտ գրելու կանոնների համակարգը և երկրորդ՝ լեզվաբանական այն գիտաճյուղը, որը զբաղվում է այդ համակարգի ուսումնասիրու-

թյամբ, բացահայտում ուղիղ գրելու կանոններն ու օրենքները, հիմնավորում դրանց կիրառման անհրաժեշտությունն ու կարևորությունը¹:

Ոստի անհրաժեշտ է կիրառել դասավանդման առավել արդյունավետ միջոցներ ուղղագրական դժվարություն ունեցող բառերի գրությանը, լեզվի բառապաշարին, հատկապես տերմինաբանությանը տիրապետելու համար: Այս իրողությունը ժամանակակից լեզուների զարգացման գործընթացի կարևորագույն կողմերից է և, բնականաբար, ամեն մի լեզվի մշակման, հարստացման ու կատարելագործման գործնական խնդիրների լուծման մեջ իր առանձնահատուկ կարևորությունն ունի:

Ժամանակակից բարձրագույն կրթության հիմնական խնդիրներից մեկն անհատի զարգացումն է: Սա նշանակում է կրթական այնպիսի միջավայրի ստեղծում, որտեղ անհատը, կրթություն ստանալով, կարողանա ինքնադրսևորվել ոչ միայն իր մասնագիտության մեջ, այլև հասարակական կյանքի տարբեր ոլորտներում: Այսօր առավել հրատապ է դառնում հայագիտության, հատկապես հայոց լեզվի ավելի խոր ու համակողմանի ուսումնասիրությունը: Բուռն պետք է կարևորվեն հայոց լեզվի հեղինակության բարձրացման, կիրառման ոլորտների ընդլայնման, հատկապես խոսքի մշակույթի կատարելագործման, հայերենին չտիրապետող ուսանողներին ոչ միայն հայերեն ուսուցանելու հիմնահարցերը, այլև ավելի ամրապնդվեն ազգային ինքնության պահպանման այն էական հատկանիշներն ու գործոնները, որոնք հատուկ են հայ ժողովրդին: Այսօր նոր դարի ու հազարամյակի սկիզբը միայն ժամանակային սահման չէ. այն նաև մարդկային քաղաքակրթության նոր փուլ է նշանավորում, որի բնորոշ առանձնահատկություններից մեկն էլ տեղեկատվական տեխնոլոգիաների հզորության, հետևաբար նաև մեր կյանքում դրանց դերի աննախադեպ աճն է: Այժմ փոխվել են ժամանակները, հասարակության պահանջները, առանց նորամուծությունների դժվար է կարճ ժամանակում բավարարել նոր ձևավորվող հասարակության, հատկապես նոր գաղափարներով տոգորված ուսանողների պահանջները: Ուստի հայագիտությունը ինչպես նախկինում, այնպես էլ մեր օրերում ունի իր մեծ դերն ու նշանակությունը, մասնավորապես հայոց լեզվի պատմության, ուղղագրության, ուղղախոսության, բառարանագրության, տերմինաբանության

¹ Տե՛ս Ալ. Մարգարյան, Ժամանակակից հայոց լեզու, Ե., 1997, էջ 158: Տե՛ս նաև Սուքիասյան Ա. Մ., Ժամանակակից հայոց լեզու, Երևան, 1989, Եզեկյան Լ, Հայոց լեզու, Երևան, 2005:

և հայագիտական այլ ուղղությունների զարգացման մեջ: Հատկապես տերմինաբանության մշակման ու հարստացման խնդիրը լեզուների բառապաշարի հարստացման ու կատարելագործման կարևորագույն խնդիրներից մեկն է: Տերմինաբանության հարցերն այսօր կարևոր տեղ են գրավում այնպիսի բնագավառներում, ինչպիսիք են՝ բժշկագիտության տարբեր ճյուղերը, իմացության տեսությունը և այլն: Տերմինագիտությունն այժմ միջգիտական օժանդակ գիտություն է, որով զբաղվում են ոչ միայն լեզվաբանները, այլև գիտության ամենատարբեր ճյուղերի ներկայացուցիչներ: Տերմինաբանությունը՝ որպես բառերի ու կայուն բառակապակցությունների ամբողջություն, լեզվի բառապաշարի գործառական շերտերից մեկն է, և դրա լեզվաբանական հետազոտությունը լեզվաբանության խնդիրն է, ուստի անհրաժեշտ է տերմինաբանության ու տերմինահամակարգերի լեզվաբանական ուսումնասիրության մեթոդների մշակում²:

Վերջին մեկ-երկու տասնամյակում արդեն իսկ մեծանում է հայոց լեզվի դերը նաև մասնագիտական տարբեր ոլորտներում: Որոշ ուշացումով սկսվել է նաև առողջապահության ոլորտի հայերենացումը: Մեծանում է հայերենով լույս տեսնող բժշկագիտական գրականության ծավալը, առողջապահության լեզվի և բժշկագիտական տերմինաբանության մասնագետների պահանջարկը:

Այս առումով կարևոր դեր են ստանձնել ԵՊԲՀ, ՀԲԻ և այլ բուհերի հայոց լեզվի ամբիոնները՝ իրականացնելով հետևյալ աշխատանքները՝ բժշկական լեզվի կանոնարկում, մշակում, դասավանդում, մասնագիտական գրականության հանձնարարում, խմբագրման աշխատանքներ: Ամբիոնի հիմնական գործառույթներից մեկը տեղացի ուսանողներին հայոց լեզու և բժշկական տերմինաբանություն դասավանդելն է: Նշված բուհերում դասընթացը կոչվում է «Հայոց լեզու և բժշկական տերմինաբանություն», որի նպատակն է դպրոցում ձեռք բերած հանրակրթական լեզվական գիտելիքները տեղայնացնելը, հայոց լեզվի իմացության մասնագիտական ուղղվածությունը խորացնելը, հայերենի իմացության այն անհրաժեշտ հիմքը դնել, որի վրա հնարավոր լինի շարունակել բժշկագիտական լեզվի յուրացումը մյուս բոլոր դասընթացների միջոցով: Ուստի առաջնահերթ խնդիրներն են՝ հաշվի առնել ուսանողների նախնական իմացության մակարդակը, հաղթահարել

² Տե՛ս Աղայան Է. Բ., Լեզվաբանության հիմունքներ, Երևան, 1987, էջը 424-434:

նրանց իմացության տարբեր մակարդակները, ապահովել մայրենի լեզվի անհրաժեշտ իմացության միատեսակ մակարդակ:

Մենք այն կարծիքին չենք, թե հայերենի դասընթացն ուսանողին մասնագիտական լեզվի կատարյալ իմացություն է տալիս: Հայերենի իմացությամբ այն անհրաժեշտ հիմքն է դրվում, որ հնարավոր լինի մասնագիտական լեզուն յուրացնել մյուս բոլոր մասնագիտական առարկաների միջոցով: Կարծում ենք, որ անհրաժեշտ է ավանդույթ դարձնել լեզուների ամբիոնների գիտամեթոդական համատեղ սեմինարների, միջբուհական, հանրապետական և միջազգային գիտաժողովների կազմակերպումը:

Եթե դպրոցը հաջողությամբ լուծեր իր առջև դրված խնդիրները և ոչ մասնագիտական բուհերին ապահովեր հայերենին պատշաճ մակարդակով տիրապետող շրջանավարտներով, ապա մեր բուհի շրջանակներում բարձրագույն մասնագիտական կրթությամբ բժիշկների լեզվական պատրաստվածության խնդիրը հնարավոր կլիներ հաջողությամբ լուծել: Նախկինում, երբ հայերենից ընդունելության քննությունը թեկուզ ստուգաթղթի կարգավիճակում էր և պարտադիր էր բոլորի համար, դիմորդները հարկադրված էին ուշադրություն դարձնել հայերենի իրենց գիտելիքներին: Դա ապահովում էր գրագիտության նվազագույն մակարդակ: Առաջին կուրսում հայոց լեզվից անցկացված սկզբնական ստուգումները ցույց են տալիս, որ ուսանողների միայն մի մասն է կարողանում թելադրությունից դրական գնահատական ստանալ: Ուստի կարելի է ասել, թե երբեմն ուսանողները բուհ են գալիս հայերենի իմացության խիստ ցածր մակարդակով: Եթե հաշվի առնենք, որ ցանկացած բուհի գործունեության արտադրանքը ուսումն է՝ ստացված ուսանողների կողմից, ապա արտադրական գործունեությունը ուսումնական գործընթացն է: Այդ պատճառով հայերենի զարգացման խթանումը ինքնանպատակ չէ, այն պետք է դառնա պետության ազգային քաղաքականության որոշակի ուղղություններից մեկը, քանի որ լեզուն կոչված է պահպանելու ժողովրդի ազգային նկարագիրը, սերունդներին կրթելու, հայեցի դաստիարակելու և հայրենիքին նվիրված քաղաքացիներ պատրաստելու գործում:

Ուստի բուհերում հայոց լեզվի դասավանդման նոր մեթոդաբանության մշակումը պետք է համահունչ լինի տվյալ բուհի, տվյալ ֆակուլտետի դասավանդման, մատուցման նոր ձևին ու եղանակին:

Եթե ոչ հայերենը, ապա ո՞ր առարկան կարող է և պետք է սովորեցնի գիտության բնագավառում առաջին քայլերն անելու փորձը, ինչպես՝ կուրսային աշխատանք, ռեֆերատ գրելը կամ մասնագիտական թեմայով որևէ

զեկուցում ներկայացնելը, որոնք գիտական նախապատրաստական աշխատանքներ կատարելու առաջին քայլերն են: Եթե անգամ հայերենի դասավանդումը կրկնություն լինի, բայց այն անհրաժեշտ կրկնություն է: Որքան էլ հանրակրթական դպրոցներում բարձր մակարդակով դասավանդվի հայերենը, բուհում պետք է մոտեցումը փոխվի և համապատասխանեցվի տվյալ բուհի մասնագիտացումների պահանջներին: Մայրենի լեզուն բուհերում դասավանդվում է մեկ տարի՝ շաբաթը 1-ական ժամով: Դասընթացի մեծագույն մասը հատկացվում է դպրոցի թերացումների փոխհատուցմանը՝ ի հաշիվ լեզվի մասնագիտական տեղայնացման: Ուստի դասընթացը բաժանվում է 2 մասի՝ հայոց լեզու և բժշկագիտական տերմինաբանության հիմունքներ: Հաշվի առնելով ուսանողների գրագիտության պակասը՝ առաջին կիսամյակում ուսուցանվում է ուղղագրություն, ուղղախոսություն, բառագիտություն: Ուսուցանվում են հայոց լեզվի առանձնահատկությունները, մտքերը տարբեր ոճերով շարադրելու հմտություններ, ինչպես նաև խոսքի բարձր մշակույթ, գրական բառապաշարի և հոմանիշների ոճական առանձնահատկությունների կիրառման կարողության, գրագետ խոսք կառուցելու ունակության զարգացում: Երկրորդ կիսամյակում առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձվում բժշկագիտական լեզվին և ոճի առանձնահատկություններին, մասնագիտական բառապաշարի յուրացմանը, տիպային փաստաթղթերի կառուցվածքին և լեզվի ուսուցմանը՝ հիվանդության թերթիկ, հիվանդության պատմագիր, ախտորոշում, եզրակացություն, հիվանդի հետ բանավոր հաղորդակցվելու, նրանից անհրաժեշտ տեղեկություններ ստանալու, հիվանդի վրա դրական ներգործություն ունենալու, խոսքաբուժության հմտությունների կիրառումը և այլն:

Անշուշտ, լավ է, երբ ուսանողը գիտի, թե ինչ է իրենից պահանջվում որակյալ կրթություն ստանալու համար: Տրամաբանական է, որ առանց անձի կրթվածության, որը հիմնականում պայմանավորված է մայրենի լեզվի իմացությամբ, չի կարող լինել քաղաքակիրթ հասարակություն:

Ուստի հայոց լեզվի ամբիոնի հիմնական խնդիրներն ու գործառույթները պետք է լինեն՝

1. ուսանողների՝ իբրև ապագա բժիշկների հետ հաճախակի անցկացվող դաստիարակչական աշխատանքները՝ հիմք ընդունելով էթիկայի և լեզվի՝ որպես հոգևոր մշակույթի խնդիրները,

2. կատարողական աշխատանքների կիրառումը՝ կրթության արդիական մեթոդներին համապատասխան՝ ընտրելով գիտելիքի ստուգման՝ տեսական և գործնական առաջադրանքների թեստային տարբերակը,

3. իրականացնել ուսումնամեթոդական աշխատանքներ՝ ռեֆերատ, կուրսային աշխատանք, գործնական պարապմունքներ՝ հիմք ունենալով խոսքի դրսևորման բոլոր ոլորտները և լեզվի մակարդակների տարբեր թեմաներ:

Տիրապետելով առարկայի հիմնական պահանջներին՝ ուսանողների շրջանում անհրաժեշտ է զարգացնել գիտահետազոտական աշխատանք կատարելու հմտություններ: Ինքնուրույն աշխատանքների համար ուսանողներին պետք է հանձնարարել կուրսային աշխատանքների և ռեֆերատի թեմաներ:

Քանի որ տերմինաբանությունը բառապաշարի բաղկացուցիչ մասն է, ուստի ներկայացված կուրսային աշխատանքների և ռեֆերատի թեմաները լիովին արդարացված կլինեն և ամբողջական պատկերացում կտան նախ՝ հայերենի զարգացման, անցած ճանապարհի, ապա բառագիտության՝ բառի սահմանման, բառը և տերմինը իրարից տարբերակող հատկանիշների, մասնագիտական տերմինաբանության, քերականական ուսուցման վերաբերյալ: Ուսումնառության ընթացքում ուսանողները կկարողանան գրագետ լրացնել բժշկական փաստաթղթերը: Բուժում դասավանդվող տեսական և գործնական առաջադրանքների թեմաները նպատակային պետք է լինեն և արդիական:

Այսպիսով՝ խոսքի հաղորդակցման մշակույթին տիրապետելը կարևոր է բոլոր նրանց համար, ովքեր իրենց գործունեությամբ առնչվում են մարդկանց հետ, կազմակերպում նրանց աշխատանքը, սովորեցնում, դաստիարակում կամ առավել ևս բժշկական ծառայություններ մատուցում: Հաղորդակցվելու շնորհիվ մարդու ամենամեծ հարստություններից մեկն է և ցանկացած կրթված մարդու համար պայմանավորում է նրա տեղն ու դերը հասարակական կյանքում:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Աղայան Է. Բ., Լեզվաբանության հիմունքներ, Երևան, 1987, էջ 424-434:
2. Եզեկյան Լ, Հայոց լեզու, Երևան, 2005:

-
3. Մարգարյան Ա. Ս., Ժամանակակից հայոց լեզու, Երևան, 1997, էջ 158:
4. Սուքիասյան Ա. Մ., Ժամանակակից հայոց լեզու, Երևան, 1989:

TEACHING ARMENIAN IN MEDICAL UNIVERSITIES

SUKIASYAN HENRIETA

*PhD in Philological Sciences, Professor
Head of YSMU Chair of Armenian Language
and Medical Terminology
e.mail: henvs@mail.ru*

KOSHATASHYAN SILVA

*PhD in Philological Sciences
Lecturer of Armenian Medical Institute's Chair of
Armenian Language and Terminology
e.mail: silva.koshatashyan@mail.ru*

The article underlines the need for more efficient methods of teaching in medical institutions. Particular importance should be attached to increasing the authority of the Armenian language, leading professional courses, developing the culture of communicating well, improving the ways of teaching Armenian as a foreign language, as well as strengthening those qualities which foster the development of national identity. Thus, our main aim is the categorization of the knowledge obtained at school and improving the features of developing national identity. The teaching of the Armenian language should be the cornerstone for learning the specifics of medical language. To sum up, the level of language acquisition should be considered with due care and obtaining an almost equal level of language mastery should be the target.

Keywords: knowledge of the Armenian language, speech culture, literacy/spelling, oratory, vocabulary, meaning, term, medical terminology, the level of language mastery.

ПРЕПОДАВАНИЕ АРМЯНСКОГО ЯЗЫКА В МЕДИЦИНСКИХ ВУЗАХ

СУКИАСЯН ГЕНРИЕТА

*Кандидат филологических наук, профессор
Заведующая кафедрой армянского языка
и медицинской терминологии ЕГМУ
электронная почта: henvs@mail.ru*

КОШАТАШЯН СИЛВА

*Кандидат филологических наук, преподаватель
Армянский медицинский институт,
кафедра армянского языка и терминологии
электронная почта: silva.koshatashyan@mail.ru*

Таким образом, в медицинских вузах необходимо применение более эффективных методов обучения. В вузах особое значение должно придаваться не только проблемам повышения престижа армянского языка, проведения эффективного курса, повышения уровня культуры речи, обучения студентов, не владеющих армянским языком, но и существенным факторам, определяющим национальные черты и играющим роль в сохранении национальной идентичности. В связи с этим нашей целью является локализация приобретенных общеобразовательных языковых знаний, углубление профессиональной направленности знаний армянского языка, заложить необходимый фундамент знания армянского языка, на котором можно продолжить изучение медицинского языка на всех остальных курсах. Поэтому первоочередными задачами являются учет уровня предшествующих знаний обучающихся, преодоление их разноуровневых знаний, обеспечение единого уровня необходимых знаний родного языка.

Ключевые слова: арменоведение, культура речи, орфография, орфоэпия, лексика, значение, термин, медицинская терминология, языковой уровень.

Հոդվածը ներկայացվել է խմբագրական խորհուրդ 23.09.2022թ.:

Հոդվածը գրախոսվել է 14.10.2022թ.: